

HVIDT ARBEJDER- ARISTO- KRATI OG SORT PRO- LETARIAT

Om oprindelsen og udviklingen af Sydafrikas racedelte arbejderklasse

Af Wessel P. Visser

Den sydafrikanske arbejderklasse er historisk set opdelt i to. På den ene side et hvidt arbejder-aristokrati, og på den anden side et ikke-organiseret, sort arbejderproletariat. Artiklen undersøger baggrunden for og udviklingen i denne opdeling, og artiklen kaster lys over arbejderbevægelsens betydning for landets politisk-økonomisk udvikling gennem det 20. århundrede.

Diamantfund i 1867 og guldfund i 1886 tippede Sydafrikas økonomiske balance fra at være landbrugsland til et mineland. Mineindustrien blev drivkraften bag den gradvise industrialisering og den tilhørende vækst af byerne inde i landet, så som Johannesburg og Kimberley.¹ De rigt mineralholdige diamant- og gulddårer lå i dybe lag af hård klippegrund. Derfor opstod der efter mineralfundene behov for specialiseret arbejdskraft, da Sydafrika manglede ekspertise i minedrift i hård klippegrund. Af den grund blev der rekrutteret en specialiseret arbejdsstyrke af minearbejdere udefra – mange kom fra Cornwalls tinminer – hovedsageligt fra Det Britiske Imperie og Amerika.² For at tiltrække og fastholde folk med de efterspurgte kvalifikationer, fik disse (hvide) immigranter både høje lønninger og en privilegeret status. Den importerede arbejdskrafts privilegier blev efterhånden udvidet til at indbefatte ufaglærte og hvide specialarbejdere som f.eks. den hvide sydafrikanske Boer-befolkning.³

Da minedriften i Sydafrika var baseret på dybtliggende årer og et lavt gennemsnitlig mineralindhold kunne driften kun give overskud med lave produktionsomkostninger. Det vil sige ved at skabe og opretholde et stort udbud af billig og tilgængelig arbejdskraft. På denne baggrund begyndte proletariseringen af Sydafrikas sorte arbejdsstyrke.⁴ Ved århundredeskiftet var forholdet mellem hvide til sorte ansatte således 1:9 i de store Witwatersrandminer.⁵

Begreber så som lige løn, initiativ, videreudvikling af faglig kunnen og organisationstalent talte ikke på lige måde for den hvide og den sorte arbejdskraft, og således blev de grundlæggende bestanddele i mønstret "hvid overlegenhed" og "sort underlegenhed" en integreret del af den sydafrikanske arbejderbevægelse. Det lykkedes for den hvide befolkning at industrialisere eller "europæisere" landet, uden at inddrage den sorte del af befolkningen i denne udvikling. Det hvide mindretal frygtede den sorte befolknings majoritet og

To sydafrikanske minearbejdere fra slutningen af 1800-årene på vej hjem efter arbejde i mineerne.

konkurrencen om jobs. Det lykkedes den hvide befolkning at udelukke de sorte arbejdskraft effektivt fra muligheder for at opnå efterspurgte faglige kvalifikationer, uddannelse og ekspertise⁶ ved at lave diskriminerende lovgivning og praksis baseret på en hudfarvemålestok på arbejdspladsen.⁷ Således kom alle hvide arbejdere – uafhængigt af professionelle kvalifikationer – til at tilhøre et privilegeret “arbejderaristokrati”⁸, og tilsvarende tilhørte alle sorte arbejdere massen af ufaglært, billig arbejdskraft.⁹

Den sydafrikanske arbejderklasse kom dermed til at bestå af to grupper af arbejdere, hvis relation til den ejendomsbesiddende klasse var meget forskellige: Én gruppe af undertrykte ikke-hvide arbejdere og én gruppe af politisk frie hvide arbejdere.¹⁰ Den sydafrikanske arbejderbevægelse har på denne måde sin oprindelse i en raceopdeling af arbejdskraften med hudfarve som målestok; på den ene side en fåtallig hvid arbejdsstyrke, på den anden side et enormt, ekspanderende, sort proletariet.

Dannelsen af den hvide arbejderbevægelse og hudfarvemålestokken på det industrielle arbejdsmarked

Selvom der allerede fra 1881-83 eksisterede fagforeninger for typografer i kystbyer som Cape Town og Port Elisabeth, tog organiseringen af en fagbevægelse i Sydafrika først rigtig fart, efter der blev fundet guld.¹¹ Fundet af mineralforekomsterne gjorde fagbevægelsen mulig og ligefrem uundgåelig.¹² Både fagbevægelsen og de politiske fløje i den (hvide) sydafrikanske arbejderbevægelse blev grundlagt af immigranter, og de organiserede sig på samme måde som tilsvarende instanser og organisationer i Storbritannien. At minearbejderne overvejende var britiske medvirkede til, at den britiske mesterlære- og fagforeningstradition etablerede sig i mineområdet Witwatersrand.¹³ Nogle af de første fagforeninger var ligefrem afdelinger af moderorganisationer på andre kontinenter, som f.eks. det britiske Amalgated Society of Engineers.¹⁴

Der var tale om håndværkerlaug, som monopoliserede og kontrollerede udbuddet af faglært arbejdskraft ved hjælp af strenge faggrænser og begrænset adgang til fagforeningerne via et lærlingesystem og mesterlæreprincip.¹⁵ Det var i håndværkerlaugenes interesse at holde tilgangen til faget minimalt og kriterierne for optagelse strenge for at sikre efterspørgselen efter deres kvalifikationer og tilsvarende høje lønninger. På den måde var disse håndværkerlaug af natur elitære, eksklusive og først og fremmest interesserede i at beskytte den faglærte arbejders position mod konkurrence fra specialarbejdere eller ufaglærte arbejdere.¹⁶ Resultatet var et sammenfald mellem “race” og “klasse” og en polarisering ikke blot mellem sorte og hvide arbejdere, men også i fagforeningerne efter racemæssige kriterier.¹⁷

Efter Boerkrigen (1899-1902) blev den hvide, overvejende engelsktalende arbejderklasse forøget med tidligere britiske, australske, new zealandske og canadiske soldater fra den britiske hær. Infusionen af eks-soldater i arbejderbevægelsen førte nye ideer om arbejder- og socialistisk organisering med sig. Endvidere

kom en gruppe arbejdere (særligt minearbejdere) fra Amerika. De introducerede den amerikanske version af industriforbund og syndikalisme. På den måde var de fleste grene af den socialistiske ideologiske tænkning og arbejderpolitik fra den engelsktalende verden repræsenteret i den hvide, sydafrikanske arbejderbevægelse. Udover disse engelsktalende arbejdere kom der endvidere immigranter fra det europæiske kontinent: Italienerne, tyskere og jøder var nogle af dem, der drog til Witwatersrand og blandt dem var også socialister, som medbragte deres egne organisationsstrukturer til Sydafrika.¹⁸

Den britiske model for industrielle arbejdsrelationer, som blev importeret i Sydafrika, bliver ofte beskrevet som et konfrontationspræget system i modsætning til det overenskomstbaserede system på det europæiske kontinent. Indenfor den britiske fagbevægelsestradition forhandler arbejderne om rettigheder med den enkelt arbejdsplads – i modsætning til centraliserede forhandlinger – hvilket gør hyppigheden af konflikter større. Emner som lovgivning om minedrift og sikkerhedsregler, minearbejdernes lungetuberkulose, aldersrente, otte-timers reglen, forbud mod søndagsarbejde, hvides fortrinsret til arbejde, m.m. var kontroversielle emner, der var genstand for heftige forhandlinger mellem fagforeningerne og arbejdsgiverorganisationer (som fx Chamber of Mines).¹⁹

Men de hvide arbejdere indså, at de sandsynligvis ikke ville vinde kampen for forbedrede forhold, hvis denne kun blev udkæmpet på de industrielle arbejdspladser. Arbejderorganisationer som f.eks. handels- og arbejderråd (c.1890erne), komiteer for medarbejderrepræsentanter (c. 1906-0907) og diverse arbejderorganisationer i provinsen (c. 1902-1909) blev etableret i større og mindre industrier for at fremme den hvide fagbevægelses interesser.²⁰ I oktober 1909 blev disse forskellige organisationer sammensmeltet med dannelsen af the South African Labour Party (SALP). Fagforeningerne, der udgjorde ryggraden i SALP, var stærke tilhængere af den arbejdsmarkedspolitik, der privilegerede hvide arbej-

dere. På grund af personstridigheder og interne magtkampe i partiet blandt fagforeningslederne var det en mineingeniør, F.H.P. Creswell fra middelklassen, der blev valgt som politisk leder. Han og hans forbundsfælle, W.J. Wybergh – tidligere Transvaal Kommissær for Minerne (senere også chefredaktør på parti-bladet) – blev medlemmer af SALP i 1910 og var faste tilhængere af den hvide arbejdsmarkedspolitik – eller “civiliseret arbejdskraft,” som den blev kaldt.²¹

En anden fraktion, der holdt sig hævet over den almene politik og den hvide arbejderbevægelses politik, var socialisterne. Efter Boerkrigen dannedes en mængde forskellige socialistiske organisationer, klubber og partier: “The Socialist Labour Party” (Johannesburg 1903), “Clarion Fellowship” (Durban 1903), “Social Democratic Federation” (Cape Town 1904), “Independent Labour Party” (Pretoria 1906), “Social Democratic Party” (Durban 1908) og “The Socialist Society” (Johannesburg 1909).²² Italienske socialistiske immigranter dannede en italiensk socialistisk gruppe, tyskerne organiserede en “Vorwärts Club,” som havde afsæt i det marxistiske SDP, og de jødiske immigranter dannede en afdeling af det marxistisk-jødisk “Bund”. Igennem disse politiske organer blev temaer og konflikter fra de britiske og europæiske socialistiske bevægelser introduceret i Sydafrika.²³ Hovedparten af den hvide fagbevægelses medlemmer var dog imod socialisme.²⁴ Til gengæld nægtede en række militante socialister at melde sig ind i SALP.²⁵

En omfattende cirkulation af britisk og lokalt produceret arbejder- og socialistisk litteratur fremskyndede den sydafrikanske arbejderbevægelses vækst. Ugentlige britiske blade, som f.eks. Robert Blatchfords *Clarion* og *Merrie England*, såvel som kopier af *Labour Leader*, *Herald* og *Forward* blev distribueret af de lokale socialister. I Cape Town startede socialister *The Cape Socialist* (1905) og i Durban blev et månedligt blad, *The Socialist Spark*, etableret i 1905. Senere kom også det militante ugentlige blad, *Voice of Labour* som talerør for “Johannesburg Socialist Society”.

“The South African Typographical Union” grundlagde i 1908 avisen, *The Worker*, som i 1912 blev SALPs officielle organ.²⁶

Historikerne har siden 1970'erne lavet et betydeligt antal studier af bevæggrundene for den hvide arbejderbevægelses protektionistiske strategier og lovgivning. Yudelman forbinde disse strategier med loven af 1911 om brug af indfødt arbejdskraft („the 1911 Native Labour Regulation Act”), som satte regler for rekruttering og forhold for sorte migrantarbejdere på kontraktbasis. Loven påvirkede også forholdene for den hvide arbejdskraft, idet den lovfæstede de sorte arbejders særskilte og ulige position. Ved både at gøre den sorte arbejdskraft billig at anskaffe og fastholde, blev de sorte arbejdere mere tiltrækkende for mineejerne. Den ekstremt lavtlønnede og konkurrencedygtige sorte arbejdskraft blev på den måde en endnu større trussel mod de hvide minearbejdere.²⁷

Johnstone har peget på, at den delte arbejderklasse bestod af politisk frie hvide arbejdere og politisk ufrie sorte arbejdere, som stod i en fundamentalt anderledes og ulige politiske relation til den kapitalistiske klasse. De politisk uafhængige hvide arbejdere kunne kræve deres rettigheder overfor arbejdsgiverne igennem fagforeninger og via deres stemmeret. Det gav dem en favorabel forhandlingsposition, hvorfra de kunne kræve højere lønninger og dermed gøre den hvide arbejdskraft langt dyrere end farvet arbejdskraft.²⁸ I forlængelse heraf har Webster således argumenteret, at de hvide arbejders adgang til politisk magt gjorde dem i stand til at definere sig som stående i et modsætningsforhold til de sorte arbejdere.²⁹

Johnstone har taget samme tema op i sine studier og forklarer, at proletariseringen af de hvide arbejdere førte til en udsat position; en udsathed, som yderligere blev forstærket af den billige, ikke-hvide arbejdskraft. For de faglærte hvide arbejdere var det en trussel om at miste deres jobs, mens det for de ufaglærte hvide arbejdere betød færre jobmuligheder. Der var ingen økonomiske hindringer for, at sorte arbejdere, der tilegnede sig faglig færdigheder, kunne erstatte hvide medarbejdere (bortset fra

“hudfarvemålestokken”, som nogen grad beskyttede de hvide arbejdere indtil 1923). De hvide minearbejdere måtte derfor hele tiden leve med den potentielle risiko for at blive underbudt og erstattet af billig, sort arbejdskraft. Det førte til politiske aktioner – som f.eks. strejker – fra den hvide arbejdsstyrkes side i forsøg på at beskytte sig mod denne trussel.³⁰

Davies har i den forbindelse peget på, at kapitalen i minerne opdeltede arbejdsfunktionerne i et forsøg på at omstrukturere arbejdsmarkedet: På den ene side planlægning, koordination og kontrol, og på den anden side produktion og manuelt arbejde. Formålet var at sikre, at den hvide arbejdskraft udelukkende blev brugt i ledende funktioner. Ved på denne måde gradvist at overføre de manuelle opgaver – som var langt de fleste – til sorte arbejdere (som fik en absolut minimumsløn i forhold til en hvid arbejder) kunne kapitalen ændre forholdet mellem hvide arbejdere i produktionen og hvide arbejdere i ledende funktioner. Det var en proces, hvori hvide arbejdere uundgåeligt blev fyret. De hvide arbejdere i mineindustrien havde altid været afhængige af kapitalens efterspørgsel efter deres faglige kunnen for at opnå og sikre relativt høje lønninger. På grund af indskrænkelsen af deres arbejdsområde var de hvide arbejdere oven i købet i fare for, at deres stærkeste argument i lønforhandlinger, nemlig deres faglige kunnen, mistede sin værdi.³¹

Katz understreger denne pointe med at vise, at mange af de ledende (og britisk fødte) sydafrikanske fagforeningsmænd, havde arbejdet i Australien eller i det mindste besøgt landet, før de kom til Sydafrika. I Australien havde de oplevet den der gængse modstand fra den organiserede (hvide) arbejdskraft mod den billige konkurrerende farvede arbejdskraft; dette gjaldt særligt i forhold til de kinesiske kontraktarbejdere, der allerede fra 1850'erne blev importeret i Australien.³²

De hvide arbejders udsatte position og fagforeningernes tendens til militant at modsætte sig mineledelsernes påbud om en ny arbejdsfordeling førte til en åben konflikt mellem fagforeningerne og kapitalen. Derfor var de to første årtier af det 20. århundrede i Syd-

afrikas arbejderhistorie karakteriseret af vedvarende uro fra arbejdstagernes side og strejker i mineindustrien. Dette prægede især Witwatersrandminerne. Strejkeaktionerne i denne periode kulminerede i fire store strejker i 1907, 1913, 1914 og 1922.³³

Strejken i 1907 brød ud som et resultat af, at antallet af arbejdsopgaver i produktionen for de hvide arbejdere blev mindsket til fordel for færre ledende funktioner. Hvor en faglært hvid medarbejder tidligere betjente et mekanisk bor sammen med to sorte (ufaglærte) assistenter, forsøgte arbejdsgiverne nu at få de hvide medarbejdere til i stedet at supervisere mere end to bor ad gangen betjent af sorte arbejdere. Den øgede vægt på overvågende funktioner for de hvide arbejdere betød, at efterhånden som de hvide arbejdere kunne erstattes af billigere, mere omkostningseffektivt, ufaglært eller specialiseret, sort arbejdskraft, så blev meget af deres faglige kunnen overflødig. Ganske ironisk blev strejken brudt ved, at mange af de strejkende faglærte minearbejdere fra Europa, Amerika og Australien blev erstattet af lokale "skruibrækkere" – arbejdsløse og ufaglærte, hvide boer-daglejere. Denne gruppe af lokale arbejdere var villige til at udføre nogle af de primært overvågende funktioner til en lavere løn end de faglærte arbejdere.³⁴

Den hvide fagbevægelses militante karakter blev bevist på ny med den næste store strejke i 1913, endnu en gang i Witwatersrand-guldminerne. Opdelingen af arbejdsfunktionerne havde uden tvivl medvirket til de hvide arbejders usikkerhed. I 1907 var der således 2234 hvide formænd, der overvågede 1890 klippebor betjent af sorte arbejdere. I 1913 var der næsten tilsvarende 2207 hvide formænd, men nu overvågede de 4781 boremaskiner. De hvide arbejdere var også rasende over, at deres strejkekrav fra 1907 endnu ikke i 1913 var blevet indfriet. Strejken startede p.g.a. et teknisk spørgsmål, der påvirkede arbejdstider, ansættelsesforhold og lønninger, men konflikten eskalerede hurtigt og kom til at handle om fagforeninger som et redskab til kollektiv forhandling; det nægtede mineselskaberne nemlig at anerkende. Strejken udviklede sig til en di-

rekte og voldelig konfrontation, der indbefattede optøjer og væbnet kamp mellem strejkende arbejdere og regeringsstyrker med dødsfald til følge. Til slut måtte regeringen give efter for arbejdernes krav, da regeringen på det tidspunkt ikke havde midler til at tackle en så tilspidset situation. Året efter i januar 1914 brød endnu en strejke ud som et resultat af regeringens massefyringer på jernbanerne. Denne gang blev strejken slået ned ved, at regeringen erklærede undtagelsestilstand. Konfrontationerne i 1913 og 1914 betød en styrkelse af de syndikalistiske fagforeningers position, og den hvide arbejderbevægelse bevarede også efter strejkerne sin styrke og militante karakter.³⁵

De uroligheder, der fik de mest vidtrækkende konsekvenser for den hvide arbejderbevægelse, var strejken i januar 1922, bedre kendt som "the Rand Revolt" (Rand-oprøret). Den var karakteriseret ved alvorlige optøjer, væbnede angreb mod politiet og militær og erklæring af undtagelsestilstand fra regeringen, der satte 7000 væbnede tropper, bombefly, artilleri og tanks ind mod de strejkende arbejdere. Den 14. marts satte regeringsstyrkerne en endelig stopper for oprøret og fik igen Witwatersrand under kontrol. Tusindvis af arbejdere blev arresteret, hundredevis blev dræbt og efterfølgende blev fire af de strejkende arbejdere hængt.³⁶ Yudelmann mener, at dette overhovedet var den hvide arbejderbevægelses sidste alvorlige udfordring af den sydafrikanske stats legitimitet.³⁷

Ifølge Johnstone fik udbruddet af Første Verdenskrig mange minearbejdere fra andre kontinenter til at forlade deres arbejde i Sydafrika for at drage i krig. Dette medførte væsentlige ændringer i sammensætningen af den hvide arbejdsstyrke og i den arbejdsmæssige fordeling i den samlede arbejdsstyrke. Mange af de ledige stillinger blev overtaget af mindre faglærte boere, som for de flestes vedkommende manglede erfaring med industriarbejde, modsat de op til 10 procent af den sorte arbejdsstyrke, som havde oparbejdet en faglig kunnen via deres lange praktiske erfaring med arbejdet i minerne. Hvor de faglærte jobs ifølge fagforeningsregler var forbeholdt hvide ar-

bejdere, eksisterede lignende regler ikke for besættelsen af specialarbejderstillinger. Derfor var konsekvensen af de hvide arbejders udvandring i forbindelse med krigen i Europa, at overflytning af sorte arbejdere fra ufaglærte til specialarbejderstillinger tog fart. Det gav igen anledning til forstærket usikkerhed blandt de nye, hvide specialarbejdere, og snart krævede de udelukkelse af den billige, farvede arbejdskraft fra specialarbejderområdet og tyede til militante strejkeaktioner for at opnå det.³⁸

Yudelman mener, at boerne var mere villige end deres forgængere til at udføre en rent ledende funktioner. Resultatet af denne "boerisering" var en mere industrialiseret arbejdsstyrke med en skarpere opdeling af arbejdsfunktioner og mekanisering. Det gjorde færre af de faglærte arbejdere i stand til at opnå de samme eller bedre resultater. Processen muliggjorde også, at minerne beskæftigede et stigende antal ufaglærte sorte arbejdere eller sorte specialarbejdere til en minimal løn i forhold til hvide arbejdere.³⁹

En faktor, som yderligere forstærkede de hvide arbejders usikkerhed, var den produktions- og omkostningskrise, der ramte guldminerne fra 1914. Ved slutningen af Første Verdenskrig stod guldminekompanierne overfor en alvorlig krise p.g.a. manglende fortjeneste. Krisen kunne modvirkes ved at erstatte den dyre, hvide med billig, sort arbejdskraft, og arbejdsstyrkens effektivitet kunne øges ved en omfordeling og reorganisering af arbejdet. Disse manøvrer blev imidlertid modvirket af hudfarvemålestokken og naturligvis af de hvide fagforeninger. En del sorte arbejdere var allerede flyttet over i specialarbejderstillinger, men der blev udfærdiget en "Status Quo-aftale" for at sikre, at der ikke var flere hvide medarbejdere i specialarbejderstillinger, som blev erstattet af sorte. Denne aftale trådte i kraft fra september 1918, og sikrede at hvide arbejdere, der allerede besatte stillinger, beholdt deres job. Ministeriet for Minedrift ("Chamber of Mines") gik med til at fastlægge et forhold på én hvid til 10.5 sorte medarbejdere. Men da prisen på guld faldt drastisk i 1920, skabte det økonomisk krise, da flere

og flere af minerne begyndte at give underskud. For at overleve økonomisk måtte mineindustrien sænke de hvides lønninger. I december 1921 blev SA Industrial Foundation, en paraplyorganisation for fagforeningerne, informeret af Ministeriet for Minedrift om at Status Quo-aftalen var annulleret. Da forhandlingerne mellem "SA Industrial Foundation" og ministeriet efterfølgende kollapsede, brød strejken af 1922 ud.⁴⁰

Som nævnt ovenfor fik denne strejke drastiske konsekvenser for den hvide arbejderklasse som helhed. Der blev varslet en nedskæring i hvide lønninger på 25 til 50 procent. Status Quo-aftalen var ikke længere sikret. Hvide minearbejdere, der før var ansat i specialarbejderstillinger, blev erstattet af sorte arbejdere, og produktionen blev omlagt i de fleste miner, så hvide udelukkende havde ledende funktioner. Alene i mineindustrien betød omstruktureringen af arbejdspladserne efter strejken i 1922 fyring af 2000 hvide arbejdere. Nedkæmpelsen af strejken resulterede endvidere i, at de hvide fagforeningers forhandlingsposition på det nærmeste blev smadret, og at mange aktive fagforeningsfolk trak sig fra deres tillidsposter. I 1923 erklærede domstolene så hudfarvemålestok-reglerne fra "Mines and Works Act of 1911" for uden hjemmel i gældende lov og dermed for ugyldig.⁴¹

Den mest betydningsfulde enkeltstående politiske konsekvens af 1922-strejken var dannelsen af en politisk alliance, kendt som "Pagten", mellem general J.B.M. Hertzogs "National Party", der havde støtte i boerbefolkningen, og Creswells SALP. Denne pagt var hovedårsag til, at "South African Party" (SAP) mistede magten ved valget i 1924.⁴² "Pagtens" regeringsalliance støttede og gennemførte en protektionistisk politik for hvide arbejdere.⁴³ Allerede før valget havde SAP i 1924 gennemført "The Industrial Conciliation Act" (den industrielle mæglingslov), der sikrede hvide arbejdere, som var medlemmer af fagforeninger, fra at blive underbudt. Men loven hjalp også arbejdsgiverne ved at opstille forhindringer for pludselige og voldsomme strejkeaktioner. "Pagt-regeringen" efterstræb-

En indhegnet lejr i Kimberley fra omkring 1890. Kaps parlament gav tilladelse til at skyde arbejdere, der flygtede fra lejren.

te også en såkaldt "civiliseret" arbejdsmarkedspolitik, hvilket resulterede i The Wage Act of 1925 (lovgivning om lønninger). Loven var udformet med henblik på at sikre ufaglærte hvide arbejdere et "civiliseret" (hvidt) lønniveau. Regeringen var således i stand til at få de hvide arbejdere fra at protestere på det industrielle arbejdsmarked ved at føre en job-reservationspolitik til faglærte stillinger. Med indførelsen af "The Mines and Works Amendment (eller "Colour Bar") Act of 1926" (tillægsprotokol til lov om minerne og arbejdsmarked) opløstes de hvide faglærte minearbejderes opposition. Loven beskyttede faglærte og hvide specialarbejdere ved ganske enkelt at forbeholde udstedelsen af certifikater, der dokumenterede opnåede kvalifikationer i faglærte positioner, til hvide og farvede personer og dermed udelukke sorte og asiatiske arbejdere fra at få dokumentation for deres faglige kvalifikationer. På den måde lovliggjordes et princip (om hudfarvemålestok),

som domstolene havde erklæret ugyldigt i 1923. Forbeholdelse af jobs til ufaglærte hvide skabte eksklusive muligheder for karrierer i organisationer som politi, fængselsvæsen, postvæsen, jernbaner og forvaltning.⁴⁴

Davies argumenterer for, at statens intervention på arbejdsmarkedet, det vil sige arbejdsmarkedslovgivning i perioden efter 1922 førte til inkorporering, institutionalisering og bureaukratisering af de hvide fagforeninger i de statslige strukturer. Resultatet var, at fagforeningerne ikke længere udgjorde en potentiel militant og politisk trussel mod staten. Indenfor fagbevægelsen kom magten i stigende grad til at ligge hos et bureaukrati af faste, lønnede fagforeningsrepræsentanter. Menige medlemmer blev i stigende grad fremmedgjorte overfor fagforeningsledelsen. Ifølge Davies, lykkedes det "Pagt-regeringen" at få den hvide arbejderbevægelse til nærmest tolt at kapitulere til kapitalen.⁴⁵

På samme måde vurderer Yudelman, at den

interventionistiske stat førte en politik med det formål at underordne og pacificere den organiserede hvide arbejderbevægelse ved formelt at inkorporere den i statslige strukturer. Den hvide arbejderbevægelse blev afpolitiseret i kraft af indlemmelsen i statslige strukturer og mistede sin mulighed for at bruge strejker som et effektivt politisk og økonomisk våben. I Yudelmans analyse hersker ingen tvivl om, at staten på den måde gav dødsstødet til den militante, hvide arbejderbevægelses rolle som en effektiv opposition.⁴⁶

Webster har i sin analyse peget på, at strejken i 1922 og den efterfølgende tid også var et afgørende skridt i adskillelsen mellem hvide og sorte minearbejdere. Den hvide arbejders adgang til politisk magt gjorde ham i stand til at definere sig selv i modsætning til den sorte arbejder.⁴⁷ Lever konkluderer således, at "The Industrial Conciliation Act of 1924" forstærkede tendensen til separatisme og eksklusivitet i den hvide arbejderbevægelse. Loven må derfor betragtes som en af de væsentligste faktorer i dannelsen af Syd-afrikas opdelte arbejderbevægelse.⁴⁸ Institutionaliseringsen af de hvide fagforeninger i de statslige strukturer, og "løsningen" på problemet med de fattige hvide med skabelse af nye job forbeholdt for hvide arbejdere bidrog til en endnu stærkere adskillelse mellem hvide og sorte medlemmer af arbejderklassen.⁴⁹ Der opstod således en tvedelt arbejdsmarkedsrelation i Sydafrika, hvor hvide arbejdere i stigende grad fik en beskyttet position indenfor det kapitalistiske system, mens de sorte arbejdere forblev udelukket fra den politiske og økonomiske magt.⁵⁰

Af samme grund mindskedes fra 1924 den rolle de hvide arbejdere spillede i fagbevægelsesammenhæng. Den "hvide" arbejdsmarkedspolitik rykkede ud i periferien af den syd-afrikanske arbejderbevægelse. I 1928 var splittelse indenfor SALP årsag til, at partiet blev opdelt i to fraktioner, hvorefter SALP gradvist mistede betydning frem til den endelige opløsning i 1958.⁵¹ I 1957 blev sammenlutningen "the South African Confederation of Labour Associations (SACLA) grundlagt af de udelukkende hvide, konservative forenin-

ger, der repræsenterede minedrift, jernbaner og stålarbejderne. I 1985 udvidede den dominerende hvide minearbejderes fagforening i SACLA sine optagelseskriterier og blev til en generel fagforening. Således repræsenterede sammenslutningen arbejdere fra ingeniørfagene, den kemiske og elektroniske industri og telekommunikation og fortsatte med at have en betydelig indflydelse i disse industrier.⁵²

Den sorte arbejderbevægelses vækst og påvirkninger fra venstrefløjen

I sammenligning med de hvide fagforeninger dukkede den sorte fagbevægelse – af flere grunde – først sent op på det sydafrikanske arbejdsmarked. På grund af manglende uddannelse og oplæring havde de sorte arbejdere ikke effektive redskaber til at føre kollektive forhandlinger.⁵³ Hvid kontrol over sort arbejdskraft ved hjælp af ordninger som kontraktansat migrantarbejdskraft, indkvartering i arbejdslejre, hvid ledelse på arbejdspladsen og en massiv tradition for racediskrimination både i praksis og lovgivning gjorde, at sorte arbejdere blev forhindret i at udvikle ekspertiser og at få indflydelse på deres egen arbejdssituation. Dermed forhindrede man også fremkomsten af en gennemslagskraftig, sort klassebevidsthed og klassemobilisering.⁵⁴

Udbruddet af Første Verdenskrig fik stor betydning for udviklingen i både den hvide og sorte del af arbejderklassen. Med hensyn til de mere generelle spørgsmål – det vil sige fremme af socialismen og partiets standpunkt i tilfælde af en "kapitalistisk" krig – fortsatte højre- og venstrefløjen i SALP med at nå frem til skrøbelige kompromisser. I 1913 tilsluttede SALP sig "Den Faglige Internationale Central" på baggrund af anti-krigsresolutionen fra Stuttgart. Sprogbrugen fra den militante socialistiske venstrefløj i Europa blev importeret til Sydafrika, men fraværet af lokalt organiserede centre for marxisme i de vigtigste, større arbejderorganisationer gjorde, at selv de mest konsekvente fortalere for større opmærksomhed på sortes rettigheder blev isoleret og mar-

ginaliseret i den hvide arbejderbevægelse.⁵⁵

Krigsudbruddet i Europa i august 1914 afslørede, hvor skrøbelig koalitionen mellem venstre- og højrefløjen i SALP var. Partiets højrefløj – med støtte fra W.J. Wybergh, chefredaktør for det officielle partiblade, *The Worker*, var fortalere for deltagelse i krigen. På den anden side stod de medlemmer af SALP, som i overensstemmelse med deres socialistiske overbevisning gik stærkt imod sydafrikansk deltagelse i krigen. Denne fløj dannede “the War on War League” og udgav sit eget ugentlige blad, *War on War Gazette*, og lagde stor vægt på den internationale socialistiske solidaritet som det mest effektive middel mod krig. Denne fløj citerede protester mod krigen fra Liebknecht, Luxemburg og andre tyske anti-krigssocialister og fra “kammerater i Rusland” og lagde således ikke skjule på, at dens ideologiske ophav var de stærke anti-krigsstandpunkter fra *Labour Leader*, *Forward* og *Avanti*. I løbet af 1915 blev det klart, at anti- og pro-krigsfraktionerne indenfor SALP forberedte sig til et endeligt opgør. I et forsøg på at løse konflikten blev der foranstaltet en ekstraordinær konference i Johannesburg i august samme år. Efter en heftig debat blev anti-krigsmedlemmerne nedstemt og forlod konferencen. I september 1915 dannede SALPs anti-krigsfraktion “the International Socialist League” (ISL) med eget officielle blad, *The International*, og besluttede samtidig at bryde enhver forbindelse med SALP.⁵⁶

Det er bemærkelsesværdigt, at de fleste ledende udbrydere ikke kom fra fagforeningerne, men var forholdsvis nye tilhængere af arbejderbevægelsen. Der var tale om engelsktalende mænd fra middelklassen med fast arbejde som fx advokaten S.P. Bunting og kontorfunktionæren David Ivon Jones.⁵⁷ Johns har fremhævet denne interne splittelse i den hvide arbejderbevægelse og dannelsen af ISL som et vendepunkt i Sydafrikas arbejderhistorie. ISL blev tæt forbundet med den stort set europæisk baserede, venstreorienterede, internationale, socialistiske bevægelse.⁵⁸ Målet var at tilføre internationalisme til de sydafrikanske fagforeninger. “Nu planter vi det nye interna-

tionales flag i Sydafrika”, skrev Jones som redaktør i den første udgave af *The International*.⁵⁹ ISL blev også centrum for de forhandlinger, der senere resulterede i sammenlægningen af alle venstreorienterede, socialistiske organiseringer til én organisation – det sydafrikanske kommunistparti.⁶⁰

Af endnu større betydning var det, at ISL indså, at deres aktiviteter også burde omfatte den ikke-hvide arbejderklasse. Således skrev Jones i *The International*:

”... en internationalisme, som ikke anerkender de fulde rettigheder, som det ligger indenfor den indfødte arbejderklasses rækkevidde at kræve, er falsk. En af begrundelserne for vores afstandtagen til “the Labour Party” er, at det giver os ubegrænset frihed til uafhængigt af skiftende politiske vinde at tage fat på det store og påtrængende problem med de indfødte.”⁶¹

Da de sorte arbejdere var udelukkede fra håndværkerlaugene, var denne gruppe arbejdere eftertragtede af hvide, politiske interessegrupper, som ville profitere på sortes socioøkonomiske kvaler ved at mobilisere dem i fagforeninger. ISL havde således interesse i at organisere sorte arbejdere, fordi partiet betragtede dem som et gryende proletariat, der ville finde sin egen plads i den verdensomspændende kamp mod kapitalismen.⁶²

Men på trods af manglende interesse indenfor rækkerne i ISL for de ikke-hvides problemer, fortsatte S.P. Bunting og D.I. Jones ufortrødent med at kommunikere socialistiske budskaber til de sorte arbejdere. I 1917 gik de i gang med at danne den første sorte arbejderorganisation, “the Industrial Workers of Africa” (IWA). IWA var en fagforening for industriens ufaglærte arbejdere. I 1918 distribuerede fagforeningen 10.000 pamfletter på seZulu og seSotho – den første socialistiske udgivelse på afrikanske sprog. Sorte arbejdere blev opfordret til at nedtone stammekonflikter og organisere sig kollektivt imod pas-loven og lave lønninger. Håbet var, at IWA hurtigt ville vokse til en stor fagforening af ufaglærte arbejdere, og dermed blive en sydafrikansk pendant

til den amerikanske IWW. Men politispioner infiltrerede fagforeningen, og da IWA kort efter i 1918 blev involveret i sorte sanitetsarbejderes strejke for en mindre lønforhøjelse i Johannesburg opløstes fagforeningen.⁶³

En anden vigtig faktor, som fremskyndede organiseringen af de sorte arbejdere, var en række strejker og boykotter efter 1918 forårsaget af stigende leveomkostninger, som tydeliggjorde de sorte arbejderes dårlige sociale forhold. Da ANC var tøvende overfor at involvere sig i sorte arbejderes strejkeaktiviteter, fordi ANC betragtede strejker som et politisk våben mere end et redskab i den økonomiske kamp, skabte disse strejker og protester et fordelagtigt klima for etablering af sorte fagforeninger. Der eksisterede ikke nogen stærk, sort arbejderorganisation, som kunne artikulere massernes sociale og økonomiske krav⁶⁴, før "the Industrial and Commercial Workers Union" (ICU) i 1919 blev etableret blandt de sorte og farvede havnearbejdere i Cape Town.⁶⁵ Ifølge Luckhardt og Wall var ICU den første nationale, afrikanske arbejderorganisation og massebaserede politiske bevægelse i Sydafrikas historie. Organisationen samlede fløjene af den undertrykte befolkning og var afgørende for etableringen af en tradition blandt sorte arbejde for militante aktioner på arbejdsmarkedet.⁶⁶ Brit og Roux argumenterer følgelig for, at ICU overskyggede ANC i 1920'erne og var den første organisation, som gjorde de sorte arbejdere bevidste om masseaktioner som politisk våben.⁶⁷

Initiativet til dannelsen af ICU kom fra den hvide, socialistiske politiker, A.F. Batty og fra Clements Kadalie i Cape Town i 1919. Kadalie, som kom fra Nyasaland (Malawi), blev frontfigur og generalsekretær for ICU. Som et resultat af efterkrigs krisen kom ICU hurtigt til at vise sig som en militant og magtfuld organisation. Fra at være baseret i Cape Town begyndte ICU at sprede sig ud over hele landet til provinserne i the Free State, Transvaal og Natal. ICU startede endda sin egen avis, *The Workers' Herald*. Organisationens medlemmer talte lærere, tjenestefolk, havnearbejdere, landarbejdere og småhandlende. Den eneste undta-

gelse var de sorte minearbejdere. Det var umuligt at organisere denne gruppe arbejdere, på grund af det uigennemtrængelige arbejdslejr- og migrantarbejdersystem, som dominerede arbejderens forhold i mineindustrien. Den kommunistiske indflydelse blev hurtigt tydelig i ICU. Da foreningens vice-generalsekretær, James La Guma, meldte sig ind i CP (Det Kommunistiske Parti), fulgte andre trop, og i 1926 sad ikke mindre end seks medlemmer af CP i ICUs nationale råd. Men samarbejdet varede ikke ved. Kommunisterne anklagede ICU's ledelse for korrupsion, manglende disciplin, økonomisk misrøgt og over-bureaukratisering. Som en reaktion på dette blev kommunisterne indenfor ICU stillet overfor et ultimatum og blev bedt om at vælge mellem CP og fagforeningen. De, der ikke selv meldte sig ud af CP, blev smidt ud af fagforeningen.⁶⁸

Kadalies beslutning om samarbejde med Pagt-regeringen var imidlertid blevet lavet for hurtigt, da regeringens politik m.h.t. "civiliseret arbejdskraft" (se ovenfor) var i åbenlys modsætning til ICU. Et konsekvens var, at Kadalie begyndte at fordømme racisme og kapitalisme og foreslog en omfordeling af jorden. Regeringen forsøgte forgæves at holde Kadalie og ICU nede ved hjælp af lovgivning. I 1925 blev ICUs hovedkontor flyttet til Johannesburg, og i løbet af 1926 fik organisationen for alvor vind i sejlene. I 1927 ansøgte ICU om optagelse i "the South African Trade Union Congress" (SATUC, grundlagt i 1924) – et fagforeningsforbund bestående hovedsagelig af hvide foreninger. Men SATUC frygtede – med sine færre end 30.000 medlemmer – at den sorte fagforening ville blive dominerende og afslog derfor ICU ansøgning om optagelse. I slutning af 1927 nåede ICU sit højdepunkt med, ifølge egne oplysninger, så mange som 100.000 medlemmer. Det var den største fagforening i Afrika på det tidspunkt, og organisationen blev i stigende grad militant. Men så begyndte organisationen at tabe pusten.

I 1927 besøgte Kadalie Europa, hvor han tog kontakt til britiske fagforeningsfolk og blev den første afrikanske fagforeningsmand, der deltog i en International Labour Organisa-

tion (ILO) konference i Geneve. Under Kadalies ophold i Europa flyttede ICUs magtcenter sig til Natal under ledelse af A.W.G. Champion. ICU begyndte at gå i opløsning på grund af magtrivalisering mellem Kadalie og Champion. I maj 1928 forlod Champion ICU og dannede sin egen organisation, "the ICU yase Natal". Dette var et alvorligt slag, fordi Natal var ICUs vigtigste indkomstkilde. I juli 1928 kom den skotske fagforeningsmand W.G. Ballinger til Sydafrika som finansiel rådgiver for ICU. Efter kort tid havde skotten imidlertid et sammenstød med Kadalie, fordi han ville reformere fagforeningens kaotiske administration imod Kadalies vilje. I 1929 dannedes et uafhængigt ICU under Kadalie med hovedkontor i Østlondon. Men allerede fra starten kæmpede organisationen for sin eksistens p.g.a. utilstrækkelig finansiering og manglende national støtte, og i 1930 gav Kadalie op. På det tidspunkt eksisterede ICU kun på papiret. Der blev gjort sporadiske forsøg på at genforene de forskellige fraktioner, men ingen af dem lykkedes. Organisationen var forsvundet fra den politiske scene i 1934, og skuffede sorte arbejdere måtte vende tilbage til ANC.⁶⁹

Ifølge Brits vurdering var det personstridigheder, dårlig administration, inkompetente embedsmænd og ukloge forretningsbeslutninger, som var skyld i ICUs deroute. Ydermere var avisen *The Workers' Herald* en økonomisk katastrofe, og endelig var ICUs manglende støtte til strejkeaktioner for arbejdere i byen et strategisk fejltrin.⁷⁰

Den sorte arbejderbevægelses udviklingen og fremskridt i perioden fra sent i 1920'erne til de tidlige 1970'erne var præget af skiftende held. Bevægelsen måtte forholde sig til en række udfordringer og reaktioner enten fra staten eller fra rivaliserende fagforeninger. ICUs opløsning fik organiseringen af de sorte arbejdere til at gå i retning af fagspecifikke og fagopdelte fagforeninger. Dette initiativ kom fra kommunisterne, der – som en konsekvens af at være blevet smidt ud af ICU – havde kastet sig over at etablere egne sorte fagforeninger. Kommunisten som B. Weinbren og T.W. Thibedi var pionerer for dannelse af fagforeninger indenfor

fag som vaskeri, bagere, tøj, skrædder, møbelsnedker, catering, ingeniør og transport.⁷¹

Selv i SATUC (der var domineret de hvide fagforeninger, men tillod tilknytning af sorte foreninger) var indflydelsen fra venstrefløjten til stede: En kommunist, W.H. Andrews, blev valgt som sekretær. Under den økonomiske depression i de tidlige 30'ere følte der et generelt behov for større solidaritet og enhed. SATUC var initiativtager til dannelsen af "SA Trades and Labour Councils" (SAT & LC) i 1930.⁷² SAT & LC var åben for alle *bona fide* foreninger også sorte fagforeninger. Foreningens politik afspejlede de industrielle fagforeningers militante holdning og krævede afskaffelsen af racistisk arbejdsmarkedslovgivning. Men i 1948 fik "The National Party" igen magten og begyndte at introducere en række undertrykkende foranstaltninger indenfor arbejderbevægelsen. Resultatet af denne udvikling var større skel blandt arbejderne og polarisering i SAT & LC. Hvide fagforeninger i stål- og mineindustrien og diverse forbund for ansatte ved jernbanerne trak sig fra SAT & LC. Det var dødsstødet for tanken om en forenet sydafrikansk arbejderbevægelse.⁷³

Anti-kommunismeloven fra 1950 ("The Suppression of Communism Act") berøvede mange af de mere militante foreninger i SAT & LC deres aktive medlemmer og ledere, og fagforeningerne frygtede, at flere kontrolinstanser ville blive sat i værk. Derfor blev SAT & LC opløst, og i 1954 dannedes "the South African Trade Unions Council", som repræsenterede 61 fagforeninger. Forbundet skiftede i 1961 navn til "the Trade Union Council of South Africa (TUCSA). Men TUCSA ændrede flere gange mening med hensyn til spørgsmålet om de sorte fagforeningers tilknytning, hvilket resulterede i, at en del foreninger meldte sig ud af forbundet. I 1986 opløstes organisationen officielt.⁷⁴

Fremkomsten af sorte fagforeninger indenfor industrien blev også fremmet af forarbejdningsindustriens hurtige ekspansion, som medførte en permanent, urbaniseret, sort arbejderklasse. En anden faktor, der bidrog til de industrielle fagforeningers vækst var, ironisk nok,

vedtagelsen af en lov i 1925, som ved hjælp af etableringen af et nævn til behandling af lønspørgsmål, gav nogle få sorte arbejdere mulighed for at ytre arbejdsrelaterede klager.⁷⁵ I marts 1928 dannede fem sorte fagforeninger "the Federation of Non-European Trade Unions" (FNETU) under ledelse af kommunister, som Weinbren (præsident), Moses Kotane (vice-præsident) og James La Guma (generalsekretær). I starten var FNETU forholdvist aktiv, men krisen i 1929 og deltagelse i det kommunistiske partis interne konflikter formindskede sammenslutningens magt, og i 1953 opløstes den.⁷⁶

I november 1942 slog 29 sorte fagforeninger i Johannesburg sig sammen om at danne "the Council of Non-European Trade Unions (CNETU). Dette var et koordinerende organ, der blev etableret med det specifikke formål at opnå fuld retslig anerkendelse af de sorte fagforeninger. CNETU kom til at dominere den sorte fagforeningsbevægelse i det efterfølgende årti. J.B. Marks, formand for "the African Mineworkers' Union (AMWU) og medlem af både CP og ANC blev en af rådets præsidenter.⁷⁷ I 1946 kaldte AMWU til generalstrejke med støtte fra CNETU på grund af mangel på fødevarer og lave lønninger i efterkrigsperioden. Omkring 70.000 strejkende stoppede arbejdet i mindst 12 miner. Strejken blev til sidst brudt af politiet, hvilket var et fatalt slag mod CNETU. Yderligere resulterede regeringens anslag mod kommunistpartiet i, at mange af organisationens ledere blev tvunget til at trække sig tilbage. I 1953 blev CNETU opløst.⁷⁸

Luckhardt og Wall argumenterer for, at strejken i 1946 gav anledning til nye alliancer i de progressive, sorte kredse med øget fokus på mobilisering af masserne og masseaktioner. For første gang i mange år kom de sorte fagforeningsledere i kontakt med ANC's ledere. Som følge af undertrykkelsen af og nedgangen for de sorte fagforeninger efter strejken rykkede mange fagforeningsfolk ind i nøglepositioner i ANC og bidrog til radikaliseringen af organisationen.⁷⁹

I marts 1955 blev der dannet en paraplyorganisation for 19 hovedsageligt sorte fagfore-

ninger "The South Africa Congress of Trade Unions" (SACTU). Den omfattede nogle af de radikale og ikke-radikale fagforeninger fra det nedlagte SAT & LC, de sorte fagforeninger (også fra SAT & LC) og sorte fagforeninger fra CNETU. SACTUS' aktionsområder lå hovedsageligt i forarbejdnings-, fødevarer- og serviceindustrien, og organisationen beholdt tætte politiske bånd til modstandsbevægelserne, særligt til ANC, i sådan en grad, at ledelserne af de to organisationer overlappede. SACTU var aktiv fortaler for, at fagforeningerne skulle spille en aktiv politisk rolle og bekæmpe racediskrimination. Men i henhold til antikommunismeloven i 1950 og sabotageloven (1962) blev der udstedt forbud mod alle sammenslutningens ledere. Selvom SACTU selv aldrig blev forbudt i Sydafrika, mistede sammenslutningen sin betydning i Sydafrika i midten af tresserne.⁸⁰

Det der fremstår som et vendepunkt i den sorte fagbevægelses historie var massestrejken i Durban i 1973,⁸¹ der varslede den sorte fagbevægelses renaissance i Sydafrika. Disse omfattende strejker mod lave lønninger, stigende arbejdsløshed og fattigdom involverede mellem 60.000 og 100.000 sorte arbejdstagere. Strejkerne brød ud i Durban og bredte sig til andre strejkecentre. Industrien stod på det nærmeste stille. De strejkende havde ingen formulerede krav, og aktionen var udtryk for en generel utilfredshed blandt sorte arbejdere. For første gang blev de sorte arbejders potentielle magt demonstreret. Det blev vist, at selv uden opbakning fra nogen formaliseret organisation, kunne arbejdernes aktioner lægge pres på arbejdsmarkedspolitikken og understrege nødvendigheden af, at deres interesser blev tilgodeset indenfor det industrielle arbejdsmarkeds strukturer.⁸² Den racebestemte separatisme, som var forankret i arbejdsmarkedets strukturer, lagde sammen med en bølge af strejker i 1973 grunden til en voldsom vækst i en ny slags fagbevægelse i den sydafrikanske arbejderbevægelses historie. Arbejdsnedlæggelserne i 1973 var udtryk for, at der havde udviklet sig en magtbevidsthed blandt de sorte arbejdende masser.⁸³

I 1976 stod det klart, at regeringen ikke havde løst problemet med sorte arbejderop-tøjer. De politiske følger af Soweto studenteroprørene i 1976 kombineret med udlandets trusler om sanktioner og tilbagetrækning af investeringer førte til at regeringen i 1977 nedsatte en kommission, "the Wiehahn Commission", som skulle undersøge arbejdsmarkedslovgivningen. Blandt kommissionens mest overraskende anbefalinger, som regeringen accepterede og implementerede, var anerkendelsen af sorte fagforeninger og opløsning af systemet med jobreservation for hvide. Selvom anerkendelsen af sorte fagforeninger var tænkt som en måde at kontrollere den organiserede, sorte arbejderklasse på, fik sorte arbejdstageres interesser større gennemslagskraft. Fremvæksten af fagforeninger havde været sammenfaldende med, at protestbevægelser skød op overalt. På den måde fik fagforeningerne – som de væsentligste repræsentanter for den sorte arbejderklasse – en fremstående politisk position.⁸⁴

Opmuntret af det politiske klima i tiden efter Wiehahn Kommissionen, hvor forandringer syntes mulige, skabte fagforeningernes vækst fra sidste del af 1970'erne en mere vidtspændende og smidig arbejderbevægelse i Sydafrika. Den bedst organiserede uafhængige sammenslutning af fagforeninger på det tidspunkt var "the Federation of South African Trade Unions" (FOSATU), som i 1979 blev grundlagt på principper om antiracisme og fagforeninger. Det var den første ikke-racistiske sammenslutning af fagforeninger (repræsenterende hovedsageligt sorte arbejdere) siden SACTUs gradvise opløsning i de tidlige 1960'ere. Etableringen af FOSATU var tegn på voksende selvsikkerhed blandt de sorte fagforeninger. I 1980'erne var den sorte fagbevægelse i Sydafrika den hurtigst voksende bevægelse i verden, og FOSATUs ni tilknyttede fagforeninger var specielt stærke på områderne: Motor, metal, fødevarer, transport, tekstil, kemisk industri og papirindustri. Fagforeningerne i FOSATU var drivkraften bag den senere dannelse af COSATU (se nedenfor).⁸⁵

Selvom anbefalinger fra Wiehahn Kommis-

sionen, fx om fulde fagforeningsrettigheder, blev ført ud i livet med Loven om Arbejdsmarkedsrelationer fra 1981, var disse reformer ikke i overensstemmelse med de generelle politiske, økonomiske og sociale skel i det syd-afrikanske samfund. På den baggrund eskalerede konflikten mellem staten og arbejderne. Fra arbejdersiden lød kritikken, at de sorte arbejdere nu havde opnået et industrielt borgerskab, men at de stadig ingen politiske rettigheder havde. Fagbevægelsen – som den eneste sorte oppositionsgruppe, der havde fået statslig legitimitet gennem Loven om Arbejdsmarkedsforhold – rykkede frem i første række i den politiske kamp. Boycotter var en effektiv strategi til at presse regeringen til at holde gang i forandringsprocessen, og fagforeningernes evne til at styre deres medlemmers arbejds- og købekraft blev et vigtigt led i den politiske kamp.⁸⁶

Efter fire års forarbejde⁸⁷ blev "the Congress of South African Trade Unions" (COSATU) i november 1985 stiftet i Durban, hvor de politiske uroligheder med undtagelsestilstand og omfattende oprør i de sorte townships var på sit højeste. Dannelsen af COSATU betød en dynamisk ny faktor i den politiske fagbevægelse i Sydafrika. De 33 fagforeninger, som havde slået sig sammen, bestod af de organisationer, der tidligere havde været tilknyttet FOSATU samt et stort antal uafhængige fagforeninger. Den mere og mere betydningsfulde (sorte) National Union of Mine-workers (NUM), som brød ud af den næststørste sammenslutning af fagforeninger, "the Council of Unions in South Africa" (CUSA), var også tilknyttet COSATU. Ved sin stiftelse havde COSATU 450.000 medlemmer.⁸⁸ Denis MacShane har fremhævet denne overgang fra en svag, atomiseret arbejderklasse i 1970 til den 450.000 mand stærke COSATU sammenslutning og mobilisering af arbejdere i nøglesektorerne i industri og service som globalt forbillede for arbejderorganisationer.⁸⁹

COSATU valgte at beskæftige sig både med økonomiske og politiske spørgsmål og identificerede fra starten de politiske problemer, som havde indvirkning på medlemmer-

Minearbejder.

nes grundlæggende livsvilkår. Resolutionerne vedtaget på åbningsforsamlingen støttede udlandets tilbagetrækning af investeringer og sanktioner mod regeringen, krævede en ophævelse af undtagelsestilstanden, betingelsesløs løsladelse af alle politiske fanger og tilbageholdte m.v. COSATU gjorde sig til fortaler for et pro-socialistisk standpunkt og bekendtgjorde sin intentionen om at være spydspids i kampen mod apartheid og kapitalisme.⁹⁰

De lokale fagforeninger, der gik ind i COSATU, medbragte en stærk tradition for at støtte ANC.⁹¹ Ved et møde i Lusaka, Zambia april 1986 gik COSATU sammen med ANC om en fælles udtalelse, der accepterede ANC som ledende drivkraft bag den befrielseskamp, som COSATU var en integreret del af. Internt allierede COSATU sig desuden med "the United Democratic Front" (UDF) for at samarbejde om nationale kampanjer.⁹² Dannelsen af UDP i 1983 havde baggrund i manglende tillid til de statsstøttede, sorte byråd og sammenbruddet af den sorte repræsentation i kommunalpolitik.⁹³

I 1986 optrappede COSATU og UDP deres fælles aktion i den industrielle sektor. En majdags boycott blev annonceret og støttet af mere end 1.5 millioner mennesker over hele landet.⁹⁴ I løbet af 1987 satsede COSATU primært på at gennemføre masseaktioner ved at samle og mobilisere arbejderne omkring temaer, der havde med arbejdsforhold at gøre. De omfattende industristrejker det år var også en demonstration af, at den sorte befolkning på trods af undtagelsestilstanden og politiaktioner mod frihedsbevægelsen stadig var i stand til at mobilisere sig. Det samme år sluttede COSATU op bag "the Freedom Charter" – et dokument vedtaget i 1955 af en racemæssigt blandet alliance, som beskrev et forenet, demokratisk Sydafrika med universel stemmeret, menneskerettigheder og med elementer af en socialistisk blandingsøkonomi. Det var et afgørende tegn på COSATU's identifikation med den bredere anti-apartheid alliance, ledet af ANC. COSATU og UDF slog sig også sammen om en to-dages protest, der faldt sammen med det hvide valg i maj 1987, hvor mindst 2.5 millioner mennesker deltog.⁹⁵

I 1988 vedtog regeringen en tillægsprotokol til Loven om Arbejdsmarkedsforhold, blandt andet med restriktioner på retten til strejke, hvilket fagforeningerne så som et alvorligt forsøg på at begrænse deres magt og rettigheder. COSATU organiserede en masseaktionskampagne mod loven, som inkluderede en tre dages boycott.⁹⁶ I 1989 handlede COSATU på vegne af en alliance af anti-apartheidgrupper, kendt som "the Mass Democratic Movement" (MDM), og opfordrede de forskellige grupper af modstandere af regeringen til at støtte en kampagne mod apartheid.⁹⁷

Men det formelle vendepunkt for COSATU og de andre parter i frihedskampen kom februar 1990, da F.W. de Klerk lovliggjorde politiske organisationer som ANC, PAC og det sydafrikanske kommunistiske parti, SACP. Denne udvikling fik tusindvis af politiske flygtninge til at vende tilbage til Sydafrika, herunder også medlemmer af SACTU, som tidligere var blevet sat under politisk forbud. Derfor blev SACTU opløst i marts 1990, og resterne af or-

ganisationen blev integreret i COSATU. Endvidere påbegyndte COSATU forhandlinger med ANC og SACP for at formalisere deres strategiske alliance. Forhandlingerne kulminerede i en formel alliance mellem de tre parter i maj 1990. Resultatet af forhandlingerne var en forenet, sort, politisk blok og magtfaktor.⁹⁸

I tiden op til Sydafrikas første demokratiske valg i april 1994 satte alliancen af de tre parter regeringen effektivt under pres ved på skift at varsle masseaktioner. Som alliancens bedste organiserede part kaldte COSATU således til strejke i august 1992 som del af denne masseaktionskampagne. Denne strejke betegnes som den største boycott i Sydafrikas historie.⁹⁹ Før valget i 1994 havde ANC lovet at vedtage COSATUs genopbygningsprogram ("Reconstruction and Development Programme" (RDP)) for til gengæld at få COSATUs støtte i valget. Programmet dækkede et bredt spektrum af temaer inklusiv demokratiseringen af staten, udvikling af menneskelige ressourcer og arbejderes rettigheder. På den måde dannede RDP grundlag for ANCs valgoplæg, og gennem dette program var COSATU i stand til at påvirke den overordnede dagsordenen for landets transition fra apartheidstyre til demokrati.¹⁰⁰

COSATUs støtte til ANC i valget var en væsentlig faktor bag ANCs overvældende sejr og valgresultatet i det hele taget. COSATU kunne tilbyde en uundværlig organisatorisk kapacitet ved at stille medarbejdere og ressourcer til rådighed for valgkampagnen, og ved at undervise og hverve vælgere til ANCs valgsejr. Mange COSATU fagforeningsfolk sikrede sig på denne måde pladser i parlamentet og nøglepositioner i ministerier og kabinettet og fik dermed betydelig indflydelse på den økonomiske og politiske udvikling.¹⁰¹ Den nye regering blev anset for at være knyttet til arbejderbevægelsen, hvilket var i stærk kontrast til tidligere regeringer, som havde haft tætte bånd til forretningsverdenen. Det blev yderligere forstærket af COSATUs fortsatte alliance med ANC og SACP og adskillige møder mellem det nye arbejdsministerium og COSATU, såvel som præsident Mandela og lederne af COSATU.¹⁰²

Konklusion

Etableringen og udbredelsen af Sydafrikas efter hudfarve opdelt arbejderklasse var bestemt af adskillige faktorer. Fagbevægelsens oprindelsen i Sydafrika var påvirket af og ud tænkt efter den britiske mesterlæremodel og britiske fagforeningstraditioner. I første omgang var disse påvirkninger anvendelige til at etablere en håndværkerlaug-variant af fagforeninger, som var elitær og eksklusiv, og hvis primære formål var at beskytte de faglærte (hvide) arbejdere mod konkurrence fra ufaglærte (sorte) arbejdere. På den måde dannedes et lille, hvidt arbejderaristokrati, som definerede sig selv i modsætningen til det enorme, ikke-organiserede, sorte proletariat. Det hvide arbejderaristokrati kom også til at bestemme udformningen af arbejderbevægelsen generelt. Derfor var de historisk betingede skel i den sydafrikanske arbejderbevægelse grundlæggende bestemt af hudfarve – selvom revisionistiske historikere som Johnstone, Davies og Yudelman har argumenteret overbevisende for, at kapitalen såvel som staten også havde stor indflydelse på fremkomsten af disse skel.

Den antagonistiske britiske model for industrielle arbejdsforhold og industrielle fagforeninger kombineret med socialisme havde også en væsentlig indflydelse på den sydafrikanske fagbevægelses karakter. Industriforbund og socialismen medførte et militant beredskab i arbejderklassen. Derfor blev militante aktioner indenfor industrien brugt af både de sorte og hvide sektioner af fagbevægelsen i forsøget på at forbedre forholdene for arbejderne. Yderligere var socialister og kommunister med til at forme den sorte fagbevægelse og fik betydelig indflydelse på dens politiske karakter.

Uden at der er helt enighed om det, tenderer historikere mod en opdeling af Sydafrikas historie i det 20. århundrede i perioder, der har påvirket udviklingen siden genforeningen. Opdelingen sker typisk i tre økonomiske perioder: Den internationale "imperialistiske" minnekapitals æra, 1910-1924; landbrugs- og forarbejdningsindustriens "nationale" kapital æra, 1924-1970; og den økonomiske nedtur og internationaliseringen af apartheid 1970-

1994.¹⁰³ I mindst to af disse perioder spillede arbejderbevægelsen en central rolle. Den hvide arbejderklassens væbnede kamp blev belønnet i 1924, da de hvide arbejderes rettigheder blev sikret, hvorefter den hvide indflydelse på arbejdsmarkeds- og fagforeningspolitik aftog støt. Den sorte arbejderklasse dukkede op på ny i 1970'erne som en ny, dynamisk, politisk magtfaktor, der spillede en central rolle i frihedskampens senere sejr og i den sydafrikanske stats politiske transformation. Selv i dvaleperioden mellem 1924 og 1970 voksede den sorte fagbevægelse – trods tilbageslag – støt og fortsatte med at konsolidere sig.

Oversættelse: Marie Louise Hansen-Hoecq

Noter

1. FA van Jaarsveld: From Van Riebeeck to Vorster 1652-1974. Perskor Publishers, Johannesburg, 1975, p. 159.
2. E. Katz: The White Death. Silicosis on the Witwatersrand Gold Mines 1886-1910. Witwatersrand Univ. Press, Johannesburg, pp. 49-50, 63-68, 75; j. Rowe: The Hard Rock Men, Liverpool Univ. Press, Liverpool, 1974, pp. 43, 114, 206.
3. D. Ncube: The Influence of Apartheid and Capitalism on the Development of the Black Trade Unions in South Africa, Skotaville Publishers, Johannesburg, 1985, pp. 11, 23.
4. E. Webster(ed.): Essays on Southern African Labour History, Ravan Press, Johannesburg, 1976, p.16.
5. E. Katz: A Trade Union Aristocracy, Univ. of the Witwatersrand, Johannesburg, 1976, p.16.
6. N.E. Wiehahn: Industrial relations in South Africa – a changing scene. In D.J. van Vuuren, et.al. (eds.): Change in South Africa, Butterworth, Durban, 1983, p.168.
7. See G.V. Doxey: The Industrial Colour Bar in South Africa, Oxford Univ. Press, London, 1961.
8. See E. Katz, op. cit., p. 77.
9. D. Ncube, op.cit., p.24.
10. F.A. Johnstone: Class, Race and Gold. A study of class relations and racial discrimination in South Africa, University Press of America, Lanham, 1976, p.50.
11. E. Katz, op. cit., pp. 13,20.
12. W.H. Andrews: Class Struggle in South Africa, Stewart Printing Co., Cape Town, 1940, p.12.
13. C.W. de Kiewiet: A History of South Africa Economic and Social, Oxford University Press, London, 1957, p. 221-212.
14. E. Roux: Time Longer than Rope. A History of the Black Man's Struggle for Freedom in South Africa. Victor Gollancz Ltd., London, 1948, p. 130; M. Horrell: South African Trade Unionism. A study of a divided working class, South African Institute of Race Relations, Johannesburg, 1961, p.1.
15. J. Lewis: Industrialisation and Trade Union Organisation in South Africa, 1924-55, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1984, pp. 17-28.
16. D. O'Meara: White Trade Unionism, Political Power and Afrikaner Nationalism. In E. Webster: Essays on Southern African Labour History, Ravan Press, Johannesburg, 1976, p. 168.
17. D. Ncube, op.cit., p. 24-25
18. S. Johns: Raising the Red Flag. The International Socialist League and the Communist Party of South Africa 1914-1932. Mayibuye Books, Belville, 1995, p. 25.
19. N.E. Wiehahn, op.cit., p. 171.
20. See D. Ticktin: The Origins of the South African Labour Party 1888-1910, Unpublished PhD, Univ. of Cape Town, 1973, kap. III-VIII.
21. Ibid., kap. IX-X, J. Lever: Capital and Labour in South Africa: The Passage of the Industrial Conciliation Act, 1924. In E. Webster(ed.): Essays on Southern African Labour History, pp. 85-86; G. Doxey: op.cit., pp. 64,11,121; J. Lewis, op.cit., pp.20-21; F.A. Johnstone, op.cit., pp.70-71,84,156; D. Yudelman: The Emergence of Modern South Africa. State, capital and the incorporation of organized labour on the South African gold fields, 1902-1939, Greenwood Press, Westport, 1983, pp. 64, 66, 76, 225, 246.
22. See D. Ticktin: op.cit., kap. II, V, VI, VIII; H.J. and R.E. Simons: Class and Colour in South Africa 1850-1950, Penguin Books, Harmondsworth, 1969, p.102; W.H. Harrison: Memoirs of a socialist in South Africa, 1903-1947, Stewart Printing Co., Cape Town, 1947, p.5.
23. S. Johns, op.cit, pp. 25-26.
24. See E. Katz, op. cit., p. 6.
25. D. Ticktin: op.cit., pp. 431-432, 441; S. Johns, op.cit, pp. 30-31.
26. See D. Ticktin: op.cit., chs.I,V-VIII and Appendix E; E. Katz, op. cit., pp. 4,254; R.K. Cope: Comrade Bill. The life and times of W.H. Andrews, Workers' leader, Stewart Printing Co., Cape Town, 1943, pp. 98,170; Voice of Labour, 8.7.1910, p.315.
27. D. Yudelman: op.cit, p. 87.
28. F.A. Johnstone, op.cit, pp. 25.50-57.
29. E. Webster(ed.): Essays on Southern African Labour History, p.16.
30. F.A. Johnstone, op.cit, pp. 57-59,64-82,145-150.
31. R.H. Davies: Capital, State and White Labour in South Africa 1900-1960, Humanities Press, New Jer-

- sey, 1979, pp.65-72. Also see Yudelman: op.cit, pp. 94-95, 133.
32. See E. Katz, op. cit., pp. 16-17.
33. See I.L. Walker and B. Weinbren: 2000 Casualties. A history of the Trade Unions and the Labour Movement in the Union of South Africa, The South African Trade Council, Johannesburg, 1961.
34. Ibid., pp. 22-24; J. Lewis, op.cit., pp.15,16; R.H. Davies, op.cit., pp. 67-68,71.
35. I.L. Walker and B. Weinbren:op.cit, pp.32-44, 47-58; D. Yudelman: op.cit, pp. 93-112; R.H. Davies, op.cit., pp. 80-81,120-121,123.
36. For a detailed study see N. Herd: 1922. The revolt on the Rand, Blue Crane books, Johannesburg, 1966; I.L. Walker and B. Weinbren: op.cit, kap. 11-23.
37. D. Yudelman: op.cit, p. 164.
38. F.A. Johnstone, op.cit, pp.104-107.
39. D. Yudelman: op.cit, pp. 128,133.
40. Ibid., pp. 147,165,177-178; F.A. Johnstone, op.cit, pp. 109, 119, 131; G. Doxey: op.cit., pp. 125; MA du Toit: South African Trade Unions. History, Legislation, Policy. McGraw Hill Book Company, Johannesburg 1976, pp.12-13; F. Wilson: Labour in the South African Gold Mines 1911-1969, Cambridge Univ. Press, Cambridge, 1972, pp. 9-10; J.P. Brits: The last years of the South Africa Rule, in B.J. Liebenberg and S.B. Spies(eds.): South Africa in the 20th Century, JL van Schaik Academic Press, Pretoria, 1993, pp. 145-149.
41. F.A. Johnstone, op.cit, pp. 137-138. 144-145; R.H. Davies, op.cit., pp.179-181, 195-198, 231.
42. J.P. Brits, op.cit., pp. 154-155, 173-175.
43. F.A. Johnstone, op.cit, pp. 150, 155, 167.
44. Ibid.: pp. 150, 156, 166-167; J.P. Brits, op.cit., pp.180-182; T.R.H. Davenport: South Africa A Modern History, Third Edition, MacMillian South Africa (Publishers) (Pty) Ltd, Johannesburg 1987, pp. 287, 531-534. Also see G. Doxey: op.cit., pp. 126, 135-137, 153-157.
45. R.H. Davies, op.cit., pp. 179-181, 195-198, 231.
46. D. Yudelman: op.cit, pp. 9, 114, 115, 186, 208-211, 221-233.
47. E. Webster(ed.): Essays on Southern African Labour History, pp.14, 16
48. J. Lever, op.cit., p.104
49. R.H. Davies, op.cit., pp.231-232.
50. M. Finnemore: Introduction to Labour Relations in South Africa, Sixth Edition, Butterworth, Durban, 1998, p. 26.
51. J. Lewis, op.cit., pp.30,179; D. O'Meara, op.cit, p. 169; R.H. Davies, op.cit., pp.230-231.
52. S. Bendix: Industrial Relations in South Africa, Juta & Co., Ltd., Cape Town, 1989, pp. 298,322,346.
53. G. Doxey: op.cit., p. 23.
54. E. Webster (ed.): Essays on Southern African Labour History, pp.12, 15-16.
55. S. Johns, op.cit., pp. 30-31, 34.
56. Ibid., pp. 36-47; R.K. Cope, op.cit., pp. 162-175; D. Ticktin: The War Issue and the Collapse of the South African Labour Party, 1914-15 (South African Historical Journal, Nov. 1969, no. 1, pp. 59-80).
57. S. Johns, op.cit., pp. 40; R.K. Cope, op.cit., p. 163; E. Roux, op.cit., pp. 137-138.
58. S. Johns, op.cit., p.49.
59. The International, 10.9.1915, p. 1.
60. See S. Johns: The Birth of the Communist Party of South Africa (The International Journal of African Historical Studies, vol. 9, no. 3, 1976, pp. 371-400.
61. The International, 10.9.1915, p. 2.
62. D. Ncube, op.cit., p. 26.
63. S. Johns: Raising the Red Flag, pp. 69-76; E. Roux, op.cit.,pp. 133,138-140; D. Ncube, op.cit., p. 25; R.K. Cope, op.cit., pp. 194-195.
64. D. Ncube, op.cit., pp. 26-28.
65. For en detaljeret undersøgelse se P.L. Wilkins: The Industrial and Commercial Workers' Union of Africa, Oxford Univ. Press, Cape Town, 1978.
66. K. Luckhart and B. Wall: Organize or Starve! The History of the South African Congress of Trade Unions. Lawrence and Wishart, London, 1980, pp. 40,42.
67. J.P. Brits, op.cit., pp. 166, 230; E. Roux, op.cit.,pp. 161.
68. E. Roux, op.cit.,pp.161-175; S. Johns, op.cit., pp. 95,168-181; D. Ncube, op.cit., pp. 28-40; K. Luckhart and B. Wall, op.cit., pp. 40-43.
69. J.P. Brits, op.cit., pp. 227-230; E. Roux, op.cit.,pp. 166-168, 180, 183-205, K. Luckhart and B. Wall, op.cit., pp. 44-46.
70. J.P. Brits, op.cit., p. 230.
71. D. Ncube, op.cit., pp. 49, 147;
72. J. Lewis, op.cit., pp. 60-61; M. Horrell, op.cit., pp.11-12; R.K. Cope, op.cit., pp. 297-298.
73. J. Lewis, op.cit., pp. 60, 132, 156-177, S. Bendix, op.cit., pp. 292-293; D. Ncube, op.cit., pp. 80-81; K. Luckhart and B. Wall, op.cit., p. 45.
74. S. Bendix, op.cit., pp. 297,307-308, D. Ncube, op.cit., pp. 89, 104-108, 114; M. Horrell, op.cit., pp. 22, 74-76, 78.
75. D. Ncube, op.cit., pp. 50-51.
76. J. Lewis, op.cit., pp. 62-63; S. Bendix, op.cit., pp. 294.
77. M. Horrell, op.cit., pp. 69; D. MacShane(et al.): Power! Black Workers, their Unions and the struggle for freedom in South Africa, Spokesman, Nottingham, 1984, p. 28.
78. D. MacShane(et al.): op.cit., pp. 28-30; K. Luckhart and B. Wall, op.cit., pp. 65-72.
79. K. Luckhart and B. Wall, op.cit., p. 72.
80. Ibid, op.cit., pp. 90-99; D. Ncube, op.cit., pp. 90-98,103,112-114, D. MacShane (et al.): op.cit., pp. 31-33, M. Finnemore, op.cit., p. 29.

81. P. van Niekerk: The Trade Union Movement and the Politics of Resistance in South Africa, in S. Johnson(ed.): South Africa: No Turning Back, MacMillan Press Ltd., London, 1988, p. 154.
82. D. MacShane (et al.): op.cit., pp. 16-17, 20-23; M. Finnemore, op.cit., p. 29; S. Bendix, op.cit., p. 300; K. Luckhart and B. Wall, op.cit., pp. 447-453.
83. D. Ncube, op.cit., pp. 114, 143.
84. N.E. Wiehahn, op.cit., pp. 186-189; D. MacShane(et al.): op.cit., pp. 55-56; S. Bendix, op.cit., pp. 302-307.
85. D. MacShane (et al.): op.cit., pp. 34, 38; P. van Niekerk: op.cit., pp. 153-155; S. Bendix, op.cit., pp. 321,323-324; M.Finnemore, op.cit., p. 42.
86. M.Finnemore, op.cit., pp. 31-32.
87. J. Baskin: Striking Back. A history of COSATU, Ravan Press, Johannesburg, 1991, p. 34; Annual Report on Labour relations in South Africa, 1989-1990, Andrew Levy and Associates (Pty) Ltd., Johannesburg, p. 44.
88. J. Baskin: op.cit., pp. 53-58, 88-90; P. van Niekerk: op.cit., pp. 158-159; M.Finnemore, op.cit., p.32.
89. Quoted by S. Marks and S. Trapido: South Africa since 1976: A historical perspective, in S. Johnson: South Africa – no turning back, p. 41.
90. J. Baskin: op.cit., pp. 58-59; P. van Niekerk: op.cit., pp. 159, 161; M.Finnemore, op.cit., p. 32; S. Bendix, op.cit., pp. 335-338; *Annual Report on Labour Relations in South Africa*, 1986-1987, pp. 10, 35, 36; *ibid.*, 1987-1988, pp. 4, 9.
91. M.Finnemore, op.cit., p. 32.
92. J. Baskin: op.cit., pp. 94, 353, 430; P. van Niekerk: op.cit., p.162; M. Plaut: The political Significance of COSATU (Transformation, 2, 1986, pp. 66-70).
93. S. Marks and S. Trapido, op.cit., p. 37.
94. J. Baskin: op.cit., pp. 124-125; P. van Niekerk: op.cit., p. 162.
95. *Annual Report on Labour Relations in South Africa*, 1988-1989, pp. 6, 38; J. Baskin: op.cit., pp. 187-190; P. van Niekerk: op.cit., pp. 164-166.
96. J. Baskin: op.cit., pp. 261-268, 411; S. Bendix, op.cit., pp. 338; M. Finnemore, op.cit., p. 35.
97. J. Baskin: op.cit., pp. 353, 415.
98. *Ibid.*, pp. 420, 425, 429-434; *Annual Report on Labour Relations in South Africa*, 1990-1991, pp. 2, 7; R. Roux: SACTU: End of an Era (South African Labour Bulletin, Vol. 14, no. 8, May 1990, pp. 47-51; T. Mboweni: The Role of the Trade Union Movement in the Future South Africa (South African Labour Bulletin, vol. 16, nr. 8, Nov./ Dec. 1992, p. 24).
99. *Annual Report on Labour Relations in South Africa*, 1992-1993, pp. 2, 4, 9, 42, 50.
100. J. Baskin: Unions in Transition. COSATU and the dawn of democracy, National Labour Economic

Development Institute (NALEDI), Johannesburg, 1994, p.1; *Annual Report on Labour Relations in South Africa*, 1993-1994, p. 13; *Ibid.*, 1994-1995, pp. 3, 14, 71; S. Buhlungu: COSATU and the Elections, South African Labour Bulletin, vol. 18, no. 2, May 1994, p. 7). Se også T.R.H. Davenport: The Transfer of Power in South Africa, David Philip Publishers, Cape Town, 1998, p. 38.

101. J. Baskin: Unions in Transition, p. 1; M.Finnemore, op.cit., p. 37; S. Buhlungu, op.cit., pp. 7-22.

102. *Annual Report on Labour Relations in South Africa*, 1994-1995, p. 3.

103. Se f.eks. R.H. Davies, op.cit., pp. 44-46, 160-162, 167-169; D. Yudelman, op.cit., pp. 263-288; J. Brits, op.cit., pp. 176, 13-216, 262-263; T.R.H. Davenport: South Africa. A modern history, pp. 523, 530, 571-578.

Abstract

Wessel P. Visser: White Labour Aristocracy and Black Proletariat. The Origins and development of South Africa's racially divided Working Class, *Arbejderhistorie* 2/2001, p. 52-69. *The origins of the South African labour movement can be traced to a historically colour and skills divided working class. The working class crystallised into a small, mostly scilled, elitist and exclusivist white group of trade unionists and a vast unorganised and unskilled proletariat of black workers. The white labour movement became militant and relatively soon after its formation and by 1924 achieved workers' rights through militant industrial action, whereafter its influence on labour issues steadily diminished. Due to factos such as discrimination and suppression black trade unionism took a much longer period to grow in stature against many odds. Since the 1970's black unions also became a major political force stat played an indispensable role in the victory of the liberation struggle and the political transformation of the South African state.*

Dr. WP Visser,

Lecturer in General and South African History

and South African Historiography

Department of History, University of Stellenbosch

Private Bag X1, Matieland 7602, South Africa

wpv@maties.sun.ac.za